

Els ulls de la memòria

per Jean Serra

Dinamita, li deïem. Era una quissona petita i manera, llesta com el llamp. Els pares havien tingut, quan visqueren a can Magdalè, un altre ca. Quan algú els preguntava com es deia, contestaven: «Comvulguis!»

Però la gent s'ho prenia com una befa. O no s'ho creia. Fins que comprovaven que el gos es donava per al·ludit en sentir pronunciar aquest apel·latiu.

A na Dinamita la portaren a casa que era un no-drissó. Dos mesos després vaig néixer jo. Conten que els primers dies rondava el meu bressol, desconfiada. Que em glepava. Però en adonar-se que jo era inofensiu, aviat va canviar de tàctica. Es posava al meu costat, protectora, glepant els qui se m'acostaven, sobretot si eren de fora casa.

Na Dinamita i jo vam créixer junts. Ella, no gaire, perquè era de raça petita. Apareix a totes les fotografies de la meua infància. Na Dinamita al meu costat. Na Dinamita, davall meu, com si fos un cavall. Na Dinamita al coll. Na dinamita dins el meu bolquet de fusta. Na Dinamita vora els meus peus, en una foto familiar, un membre més de la família.

No va morir de vella, sinó d'un refredat. Primer va començar a fer oïssos. Després a fer mocs. Deixà de menjar i, debilitada, s'allargà en el seu racó, ulls tristos.

La tarda en què va morir, a casa no hi havia ningú altre que el meu germà. Feia pocs dies que havia tornat de París. Sembla que, fins i tot per a això na Dinamita el va esperar. El meu germà va contar que l'havia vist com s'aixecava i com, a poc a poc, arrossegant-se s'havia anat acostant allí on ell seia. Na Dinamita es va arrufar entre els seus peus. Ell l'acari-ciava i li deia coses, cregut que sanaria. Na Dinamita ara i adés obria els ulls... Fins que no els va tornar a obrir. El meu germà continuava acariciant-la... Quan va adonar-se que no respirava, no s'ho podia creure.

Va agafar en braços na Dinamita morta i, abans que cap de nosaltres tornés a casa, se la va endur endins del bosc i la va enterrar. Al vespre, quan la mare va arribar, se'l trobà jaient al llit. Va intuir, de seguida, que alguna n'havia passat. No va preguntar-li res. Va veure el racó de na Dinamita buit i netejat, i va saber que la quissona era morta.

Anàrem arribant els que faltàvem. El primer, després de la mare, vaig ser jo. La mare estava trista i

callada, no cantant com altres vegades. Vaig veure el racó de na Dinamita i després el meu germà ajagut a les fosques. Silenciós vaig posar-me a fer els deures escolars, prop de la mare, a la cuina. De seguida va arribar el pare de la feina. Li vaig dir:

«Na Dinamita s'ha mort.»

I vaig començar a plorar.

Arribaren, juntes, les germanes. I, tot just en ser dins casa, saberen que hi havia hagut una pèrdua familiar.

Ens entaulàrem per sopar, silenciosos. Sols se sentien les remors dels coberts. O els sorolls de la nit fora de la casa. El cri-cri dels grills, sobretot... El lladruc llunyà d'un gos.

«Tenia set anys, no?»

«Només li faltaven dues setmanes.»

«On l'has enterrada?»

«Dins del bosc», va contestar en Vicent, sense donar cap més detall.

«Diuen que els animals protegeixen els de la casa. Que tot el mal se n'hagi anat amb ella», va fer la mare.

Vam anar-nos-en a dormir, circumspectes. Ja feia estona que s'havien apagat els ulls:

«Recordau com la duia d'acapissada na Paca?»

«Sí. Mesquinoia. L'idiot no se la podia veure.»

«Ella, amb qui es feia, era amb na Margalida.»

«Feia gràcia de veure-les, truja i quissona, una devora l'altra caminant...»

«...O prenent la fresca davall del garrover...»

«N'hauríem de buscar un altre, de ca», va dir na Dolors.

«Això, no», va sentenciar el pare, que fins aquell instant romania callat. «No en vull cap més, de ca, a casa.»

Tothom va callar. Banda fora de casa regnava la nit, misteriosa. Els grills també callaven. De tant en tant se sentia una mata seca arrossegant-se per l'empedrat, part davant. S'aixecava vent. Des de dins de tot del canal semblava que algú, enfadat, començava a bufar. Se sentia, primer, un soroll sord, feixuc i llunyà, com una mena d'ona gegant que davallava pel bosc, augmentant la seva potència així com s'aproximava. El xiulo era cada cop més eixordador i feréstec. Cop en sec, s'allegeria, arribava a les feixes del pla on sols trobava la poca resistència dels ametllers esfullats. Però aviat

Harmonia

per Josep Planells Bone

(A Pius Tur Mayans)

Des de sempre
veig a l'horitzó l'illa
que sembla com un navili gegant
ancorat amb una immobilitat eterna.
A banda i banda del freu
que la separa d'Eivissa
es forma una rada
que resguarda les barquetes dels vents.
Aquest mar pitiús,
esmaltat de puntes, illots i esculls,
es queda a redós de Formentera.
Les ones van i vénen,
rompen i s'encrespen a les roques.
Un vol de gavines
porta un missatge de fraternitat
amb la profusió de notes
que entona la cançó del mar.
Beethoven haguera escoltat
la simfonia d'una ventolina
als boscos de la Mola.
Mozart s'hauria extasiat
davant la placidesa dels estanys
per articular
les límpides cadències d'una sonata.
Un motet de Palestrina
suscità un dia
les esglésies de Sant Francesc, el Pilar
[i Sant Ferran.

Les aspes dels molins
mouen el motor d'una vida oberta a l'infinit.
El llampec dels fars avisa
i il·lumina el pas dels vaixells.
Formentera és l'harmonia del cosmos,
és encara el paradís, la síntesi del tot.
El músic, el pintor i el poeta hi tenen el bressol,
hi munta l'altar el sacerdot
al lloc del camperol i del mariner.
Quan el sol s'apaga
un mantell d'estrelles
conjura aquesta terra i aquest mar.

tornava a tronar ensopegant amb aquells tres pinassos de la vora del camí, entre casa nostra i la Vinyeta. A continuació xocava contra les parets posteriors de l'edifici, fregava les teules i l'argila dels terrats, feia trontollar l'embigat del sostre i d'entre els tegells queia dalt nosaltres una mica de pols. Ara el vent sacsejava el brancam del garrover, que grinyolava. Després el vent s'allunyava cap avall, cap al Bosquet.

Les bufades eren intermitents. Les tres o quatre primeres eren sempre les més fortes. Entre una i altra no se sentia res. Això durava unes dues hores. Llavors la calma esdevenia total. I sovint plovia.

No va ploure aquella nit. Però la ventada va inaugurar la tardor. Vaig passar una nit ansiosa, pensant amb na Dinamita sola dins del bosc. Per això l'endemà, i els dies següents, vaig rastrejar tot una zona determinada darrere de casa. Coneixia com ningú el bosc. Descartava el camí i la Vinyeta. Descartava les feixes que eren conreades i les altres que no ho eren, perquè quan plovia en abundància s'enfangaven. Descartava els baixos dels garrovers i de les figueres, perquè havia sentit dir que donaven mala sort. Descartava, així mateix, les savines i els pins grans. Descartava els claps pedregosos i buits de vegetació. De les dues vessants de puigs que formen el canal de can Vic pensava que el meu germà no havia enterrat na Dinamita a la del puig d'en Bernat, massa frondosa, humida i bona part del dia sumida en l'ombra. Havia de ser a la falda del puig de ca n'Escandell, ben assolellat. I no gaire amunt. No m'imaginava na Dinamita lluny de casa. La suposava descansant en un lloc alçadet, això sí, des d'on es pogués albirar ca nostra i l'ample panorama de la mar...

D'aquesta manera no vaig tardar gaires dies a descobrir, a la vora d'un pinetó i davall d'una pedra blavosa treta de lloc, un rodolet de terra regirada. No n'hi havia d'altre en tot el contorn. Havia mirat espès i arreu. Aquell era el lloc ideal. Em vaig asseure sobre la pedra i vaig saber que allí reposava la nostra quissona. No tornariem a jugar, vaig pensar... Però ara sé que amb els ulls de la memòria sempre l'he evocada al meu costat. Que sempre veuré na Dinamita banda fora de la porta de casa esperant el darrer de nosaltres per entrar ella també.

Una tarda el meu germà va confiar-me el seu secret. Jo jugava puig amunt, i vaig veure'l que sortia de casa. Va encaminar-se cap endins del bosc. Des de la meua posició podia atalaiar-lo sense ser vist. Va dirigir-se tot dret al lloc on jo ja sabia que hi havia na Dinamita. Vaig veure com s'asseia damunt la pedra, com jo mateix havia fet dies abans. S'hi va estar estona, així assegut, contemplant la panoràmica que, a poc a poc, anava prenent les tonalitats encalmades del crepuscle. El vaig sentir taral·lejar cançons franceses. A la fi va incorporar-se. Va dir:

«Adéu, Dinamita.»

L'endemà marxaria de bell nou cap a París.

JEAN SERRA

JOSEP PLANELLS BONET
(9 juliol 1992)